

Prehľad ukazovateľov o financovaní školstva

Peter Goliaš, INEKO
10. februára 2011

Táto analýza ponúka medzinárodné porovnanie vybraných ukazovateľov o financovaní vzdelávania vo vybraných štátoch OECD.¹ Zdrojom údajov je štúdia OECD [Education at a Glance 2010](#) a Eurostat. Analýza je určená tvorcom politik, novinárom, ako aj odbornej verejnosti zaujímajúcej sa o reformu vzdelávania na Slovensku.

Analýza bola zostavená v rámci projektu INEKO s názvom „Monitoring obsahovej reformy školstva“, ktorý finančne podporila Nadácia Tatra banky.

Hlavné závery

1. Slovensko patrí medzi štáty OECD s najnižšími (súkromnými aj verejnými) výdavkami na vzdelávacie inštitúcie v pomere k HDP (4,0% za rok 2007 oproti priemeru OECD 5,7%) a tiež v prepočte na jedného žiaka/študenta. Ak sa pozrieme na verejné výdavky na vzdelávanie v pomere k celkovým verejným výdavkom, radíme sa pod medzinárodný priemer (10,52% za rok 2007 oproti priemeru EÚ 10,96% a odhadovanému priemeru OECD 13,0%).
2. V rokoch 1995 až 2007 sa naše výdavky na vzdelávacie inštitúcie znížili zo 4,7% HDP na 4% HDP, čo bol najväčší prepád v OECD. V pomere k celkovým verejným výdavkom však verejné výdavky na vzdelávanie stúpili v rovnakom období z 9,2% na 10,5%. V prepočte na žiaka/študenta Slovensko zaznamenalo jeden z najväčších nárastov výdavkov vzdelávacích inštitúcií na žiaka v rámci OECD pre základné a stredné školstvo. Naproti tomu vo výdavkoch pre vysoké školstvo došlo v prepočte na študenta k poklesu, čo súvisí najmä s prudkým rastom počtu vysokoškolských študentov v uvedenom období.
3. V pomere k HDP je naše zaostávanie pri využívaní verejných zdrojov (3,4% za rok 2007 oproti priemeru OECD 4,8%) väčšie než pri využívaní súkromných zdrojov (0,5% oproti priemeru OECD 0,9%). Slovensko pritom zaostáva najmä vo financovaní základných škôl z verejných zdrojov (2,3% oproti priemeru OECD 3,3%), nedofinancované je však aj vysoké školstvo (0,7% oproti priemeru OECD 1%). Potenciál na zvýšenie podielu súkromných zdrojov existuje len pri financovaní vysokého školstva (0,2% HDP oproti priemeru OECD 0,5% HDP).
4. Najmenej polovica štátov OECD využíva poplatky pre denných študentov vysokých škôl. Najvyššie poplatky sú v USA, nasleduje Kórea, Japonsko a Austrália. Z európskych štátov využíva poplatky najmä Veľká Británia, Taliansko, Holandsko, Rakúsko, Francúzsko, Belgicko alebo Nórsko. Mnohé krajiny využívajú štipendiá alebo pôžičky na krytie časti poplatkov pre vybraných študentov (napríklad nízkopriemových, atď.).
5. Slovensko dáva relatívne málo z existujúcich zdrojov na personálne výdavky (najmä mzdy učiteľov). Pri porovnaní podielu personálnych výdavkov na celkových bežných výdavkoch vzdelávacích inštitúcií je totiž Slovensko hlboko pod priemerom OECD a to na všetkých úrovniach vzdelávania. Napríklad vysoké školy na Slovensku majú najnižšie personálne výdavky v OECD (51,9% bežných výdavkov za rok 2007 oproti priemeru OECD 68,1%).

¹ Ide o novú verziu analýzy s rovnakým názvom z 26.1.2011. K príprave novej verzie sme pristúpili, keďže podľa našich zistení údaje v štúdii OECD za SR pre pomer verejných výdavkov na vzdelávanie k celkovým verejným výdavkom, boli chybné, čo nám v emailovej komunikácii potvrdili aj analytici OECD. V tejto analýze preto pre dané údaje uvádzame správne a porovnateľné čísla zverejnené Eurostatom.

1. Verejné výdavky na vzdelávanie v pomere celkovým verejným výdavkom

V roku 2007 dávalo Slovensko z verejných výdavkov na vzdelávanie 10,52%, čo bolo pod priemerom OECD. V rokoch 1995 až 2007 stúpol podiel verejných výdavkov na vzdelávanie k celkovým verejným výdavkom na Slovensku z 9,2% na 10,5%.

Verejné výdavky na vzdelávanie v pomere k celkovým verejným výdavkom (v %, 2007)

	Základné a stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie	Spolu	Spolu (2000)	Spolu (1995)
USA	9,9	3,3	14,1	14,4	12,6
Rakúsko	7,2	3,1	11,1	10,7	10,8
Veľká Británia	8,9	2,0	11,7	11,0	11,4
Francúzsko	7,1	2,3	10,7	11,6	11,5
Fínsko	7,9	3,9	12,5	12,5	11,0
Nemecko	6,6	2,6	10,3	9,8	8,5
OECD priemer	8,8*	3,3*	13,0*	12,8*	11,9*
ČR	6,1	2,5	9,9	9,5	8,7
Maďarsko	6,6	2,1	10,4	14,1	12,9
Poľsko	8,2	2,2	11,6	12,7	11,9
SR	7,0*	2,3*	10,5	7,7	9,2

Zdroj: OECD, Eurostat (pre SR)

* Prepočet INEKO po zohľadnení správnych a porovnateľných údajov Eurostatu za SR.

2. Výdavky na vzdelávanie v pomere k HDP

V pomere (súkromných aj verejných) výdavkov na vzdelávacie inštitúcie k HDP za rok 2007 skončilo Slovensko v rebríčku OECD na poslednom mieste. Na vzdelávanie sme v roku 2007 použili 4% HDP, kým napríklad ČR 4,6%, Nemecko 4,7%, Poľsko 5,3% a Fínsko 5,6% HDP. Treba poznamenať, že v rebríčku sa za nami ešte mohlo umiestniť Turecko a Grécko, ktorých údaje v čase spracovania štúdie neboli známe, pričom do školstva dávajú dlhodobo ešte menej peňazí než my.

Pri pohľade na jednotlivé úrovne vzdelania je zrejmé, že **Slovensko dáva v pomere k HDP relatívne najmenej peňazí na základné školy, zaostávanie je však zreteľné aj pri vysokom školstve.**

Výdavky na vzdelávacie inštitúcie v pomere k HDP (v % HDP, 2007)

	Predškolské vzdelanie	Základné vzdelanie	Stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie	Spolu
USA	0,4	2,4	1,1	3,1	7,6
Rakúsko	0,5	2,3	1,3	1,3	5,4
Veľká Británia	0,3	2,8	1,5	1,3	5,8
Francúzsko	0,7	2,5	1,3	1,4	6,0
Fínsko	0,4	2,3	1,4	1,6	5,6
Nemecko	0,5	1,9	1,0	1,1	4,7
OECD priemer	0,5	2,4	1,2	1,5	5,7
ČR	0,4	1,6	1,1	1,2	4,6
Maďarsko	0,7	2,0	1,0	0,9	4,9

Poľsko	0,6	2,4	0,9	1,3	5,3
SR	0,4	1,5	1,0	0,9	4,0

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Maďarsko sú zohľadnené iba verejné výdavky.

Nelichotivé je pre SR aj porovnanie v čase. **V rokoch 1995 až 2007 sa totiž naše výdavky na školstvo znížili zo 4,7% HDP na 4% HDP, čo bol najväčší prepád v OECD.** Napríklad v Poľsku sa pritom v rovnakom čase výdavky zvýšili z 5,2% na 5,3% HDP.

Výdavky na vzdelávacie inštitúcie v pomere k HDP (v % HDP)

	Základné a stredoškolské vzdelanie			Vysokoškolské vzdelanie			Spolu		
	1995	2000	2007	1995	2000	2007	1995	2000	2007
USA	3,8	3,9	4,0	2,3	2,7	3,1	6,6	6,9	7,6
Rakúsko	4,3	3,9	3,6	1,2	1,1	1,3	6,2	5,5	5,4
Veľká Británia	3,6	3,5	4,2	1,1	1,0	1,3	5,2	4,9	5,8
Francúzsko	4,5	4,3	3,9	1,4	1,3	1,4	6,6	6,4	6,0
Fínsko	4,0	3,6	3,6	1,9	1,7	1,6	6,3	5,6	5,6
Nemecko	3,4	3,3	3,0	1,1	1,1	1,1	5,1	4,9	4,7
OECD priemer	-	-	3,6	-	-	1,5	-	-	5,7
ČR	3,5	2,8	2,8	0,9	0,8	1,2	5,1	4,2	4,6
Maďarsko	3,5	2,9	3,2	1,0	1,1	0,9	5,4	4,9	4,9
Poľsko	3,6	3,9	3,4	0,8	1,1	1,3	5,2	5,6	5,3
SR	3,1	2,7	2,5	0,7	0,8	0,9	4,7	4,1	4,0

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Maďarsko sú zohľadnené iba verejné výdavky.

3. Verejné vs súkromné výdavky na vzdelávanie

Pri pohľade na zdroje financovania v pomere k HDP je zrejmé, že **Slovensko zaostáva najmä vo financovaní základných škôl z verejných zdrojov. Nedofinancované je aj vysoké školstvo, pri ktorom však existuje väčší potenciál na získanie súkromných zdrojov.** Vo všeobecnosti štáty OECD využívajú na financovanie základného a stredného školstva takmer výlučne verejné zdroje (zrejme to súvisí so snahou vytvoriť rovnaké príležitosti pre všetky deti), pričom súkromné zdroje zapájajú najmä do financovania vysokoškolského štúdia (USA a Veľká Británia v prevažnej miere). Výnimkou sú severské krajiny (Fínsko, Dánsko, Nórsko), ktoré na všetkých úrovniach využívajú takmer výlučne verejné zdroje.

Verejné a súkromné výdavky na vzdelávacie inštitúcie v pomere k HDP (v % HDP, 2007)

	Základné a stredoškolské vzdelanie		Vysokoškolské vzdelanie		Spolu	
	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné
USA	3,7	0,3	1,0	2,1	5,0	2,6
Rakúsko	3,5	0,1	1,3	0,1	5,1	0,2
Veľká Británia	4,1	0,1	0,7	0,6	5,2	0,6
Francúzsko	3,7	0,2	1,2	0,2	5,5	0,4

Fínsko	3,6	-	1,6	0,1	5,5	0,1
Nemecko	2,6	0,4	0,9	0,2	4,0	0,7
OECD priemer	3,3	0,3	1,0	0,5	4,8	0,9
ČR	2,5	0,3	1,0	0,2	4,1	0,5
Maďarsko	3,2	-	0,9	-	4,9	-
Poľsko	3,4	-	0,9	0,4	4,8	0,5
SR	2,3	0,3	0,7	0,2	3,4	0,5

Zdroj: OECD

Podiel verejných a súkromných výdavkov na vzdelávacie inštitúcie (v %, 2007)

	Základné a stredoškolské vzdelanie		Vysokoškolské vzdelanie		Spolu	
	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné
USA	91,4	8,6	31,6	68,4	66,1	33,9
Rakúsko	96,0	4,0	85,4	14,6	91,0	9,0
Veľká Británia	78,1	21,9	35,8	64,2	69,5	30,5
Francúzsko	92,7	7,3	84,5	15,5	91,0	9,0
Fínsko	99,0	1,0	95,7	4,3	97,5	2,5
Nemecko	87,3	12,7	84,7	15,3	85,4	14,6
OECD priemer	90,3	9,7	69,1	30,9	82,6	17,4
ČR	90,7	9,3	83,8	16,2	88,7	11,3
Maďarsko	-	-	-	-	-	-
Poľsko	98,6	1,4	71,5	28,5	90,6	9,4
SR	89,3	10,7	76,2	23,8	86,2	13,8

Zdroj: OECD

Pri pohľade na zmenu v čase vidno, že **na Slovensku došlo v rokoch 2000 až v 2007 k najrýchlejšiemu rastu súkromných výdavkov na vzdelávacie inštitúcie v OECD.**

Zaujímavé je, že v rovnakom čase Poľsko znížilo súkromné výdavky na základné a stredoškolské vzdelanie zhruba na tretinu, kým na Slovensku stúpili viac než 6-násobne. Popri výdavkoch domácností sú v súkromných zdrojoch zarátané aj výdavky súkromných firiem (napr. sponzoring, investície, atď.), ktoré napríklad na Slovensku prevažujú vo vysokom školstve.

Zmena verejných a súkromných výdavkov na vzdelávacie inštitúcie (index 2007/2000)

	Základné a stredoškolské vzdelanie		Vysokoškolské vzdelanie		Spolu	
	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné	Verejné	Súkromné
USA	121	124	137	133	125	131
Rakúsko	105	100	130	577	108	168
Veľká Británia	120	264	121	288	109	274
Francúzsko	103	101	115	114	106	108
Fínsko	126	186	118	187	124	152
Nemecko	101	93	104	141	105	106
OECD priemer	121	147	127	201	123	165
ČR	133	150	203	230	147	167
Maďarsko	151	-	133	-	146	-

Poľsko	120	35	172	137	127	107
SR	131	643	137	447	130	555

Zdroj: OECD

Najmenej polovica členských štátov OECD využíva pri financovaní vysokých škôl poplatky pre denných študentov. Výška poplatkov sa väčšinou líši podľa toho, či ide o verejnú alebo súkromnú školu. Najvyššie poplatky sú v USA, nasleduje Kórea, Japonsko a Austrália. Z európskych štátov využíva poplatky najmä Veľká Británia, Taliansko, Holandsko, Rakúsko, Francúzsko, Belgicko alebo Nórsko. Mnohé krajiny využívajú štipendiá alebo pôžičky na krytie časti poplatkov pre vybraných študentov (napríklad nízkopříjmových, atď.).

Priemerné ročné poplatky pre denných študentov na vysokých školách (v USD, PPP, 2007)

	Vysoké školy	
	Verejné	Súkromné
USA	5943	21979
Kórea	4717	8519
Japonsko	4432	6935
Austrália	4035	7902
Veľká Británia	-	4678
Kanada	3693	3693
Taliansko	1195	4355
Portugalsko	1187	4769
Holandsko	1754	-
Nový Zéland	2734	-
Rakúsko	821	821
Španielsko	854	-
Francúzsko	179 až 1206	-
Belgicko	516 až 586	516 až 586
Nórsko	0	5247
Mexiko	0	4847
Švédsko	0	0
Fínsko	0	0
Írsko	0	0
ČR	0	-
Dánsko	0	-

Poznámka: Chýbajúce údaje štúdia neuvádza.

Zdroj: OECD

4. Výdavky na vzdelávanie v prepočte na žiaka/študenta

Časť rozdielov vo financovaní školstva môže byť spôsobená počtom žiakov a študentov na jednotlivých úrovniach vzdelávania. Čím menej má krajina detí, tým menej peňazí môže potrebovať na ich vzdelávanie. **Slovensko však podľa OECD patrí medzi štáty s najnižšími výdavkami na vzdelávanie aj v prepočte na žiaka/študenta.** Napríklad pri pohľade na celkové výdavky vzdelávacích inštitúcií v prepočte na USD podľa parity kúpnej sily dáva v rámci OECD na vzdelávanie jedného žiaka/študenta menej peňazí než SR už len Čile a Mexiko a z partnerských krajín Brazília.

Výdavky vzdelávacích inštitúcií na žiaka/študenta (v USD, PPP, 2007)

	Predškolské vzdelanie	Základné vzdelanie	Stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie	Priemer
USA	9394	10229	11301	27010	14269
Rakúsko	6409	8664	10641	15039	10974
Veľká Británia	7598	8222	8892	15463	9600
Francúzsko	5527	6044	9532	12773	8932
Fínsko	4789	6234	7829	13566	8440
Nemecko	6119	5548	7841	13823	8270
OECD priemer	5447	6741	8267	12907	8216
ČR	3700	3359	5527	8209	5426
Maďarsko	4304	4656	4225	6721	4811
Poľsko	4658	4063	3590	5576	4134
SR	3419	3499	3219	5736	3694

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Poľsko a Maďarsko sú zohľadnené iba výdavky verejných inštitúcií.

Ešte horšie výsledky vyplývajú pre Slovensko pri pohľade na výdavky vzdelávacích inštitúcií na žiaka/študenta v pomere k HDP na obyvateľa (t.j. aké možnosti na financovanie máme vzhľadom na silu našej ekonomiky). Podľa tohto ukazovateľa **dávame spolu s Mexikom na školstvo najmenej peňazí spomedzi všetkých členov OECD. Zaostávanie je zreteľné najmä na stredoškolskej a vysokoškolskej úrovni.**

Výdavky vzdelávacích inštitúcií na žiaka/študenta v pomere k HDP na obyvateľa (v %, 2007)

	Predškolské vzdelanie	Základné vzdelanie	Stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie	Priemer
USA	20	22	24	58	31
Rakúsko	17	24	29	41	30
Veľká Británia	22	24	25	44	27
Francúzsko	17	19	29	39	27
Fínsko	14	18	22	38	24
Nemecko	18	16	23	40	24
OECD priemer	18	20	24	40	25
ČR	15	14	23	34	23
Maďarsko	23	25	23	36	26
Poľsko	29	25	22	34	25
SR	17	17	16	28	18

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Poľsko a Maďarsko sú zohľadnené iba výdavky verejných inštitúcií.

Tento pochmúrny obraz trochu vylepšuje pohľad na to, ako sa objem peňazí pre školstvo zmenil od roku 1995. **V porovnaní medzi rokmi 1995 a 2007 totiž Slovensko zaznamenalo jeden z najväčších nárastov výdavkov vzdelávacích inštitúcií na žiaka v rámci OECD pre základné a stredné školstvo.** Naproti tomu vo výdavkoch pre vysoké školstvo došlo v prepočte na študenta k poklesu, čo súvisí najmä s prudkým rastom počtu vysokoškolských študentov v uvedenom období.

Zmena výdavkov vzdelávacích inštitúcií na žiaka/študenta
(úroveň roku 2000 = 100, stále ceny)

	Základné a stredoškolské vzdelanie		Vysokoškolské vzdelanie	
	1995	2007	1995	2007
USA	84	117	77	112
Rakúsko	-	108	107	136
Veľká Británia	99	156	109	161
Francúzsko	-	105	-	112
Fínsko	95	120	101	114
Nemecko	97	105	91	102
OECD priemer	88	125	98	114
ČR	109	152	159	130
Maďarsko	93	171	133	88
Poľsko	64	145	107	132
SR	92	168	113	100

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Poľsko a Maďarsko sú zohľadnené iba výdavky verejných inštitúcií.

5. Výdavky na mzdy učiteľov

Priame porovnanie platov učiteľov s inými štátmi OECD nie je možné, keďže údaje za Slovensko ako jednej z mála krajín OECD nie sú známe (OECD okrem SR neuvádza ani údaje za Chile a Turecko). Čiastočný obraz však ponúka porovnanie podielu personálnych výdavkov na celkových bežných výdavkoch na rôznych úrovniach vzdelania. **Slovenské vysoké školy majú podľa tohto porovnania najnižšie personálne výdavky v OECD (51,9% bežných výdavkov za rok 2007 oproti priemeru OECD 68,1%). Hlboko pod priemerom OECD sú aj personálne výdavky na základných a stredných školách.** Podobné výsledky vidno aj pri pohľade len na personálne výdavky na učiteľov (hoci tu chýbajú dáta za viacero štátov).

Výdavky na mzdy celého personálu v pomere k bežným výdavkom (v %, 2007)

	Základné vzdelanie	Stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie
USA	80,5	80,5	64,0
Rakúsko	74,6	77,7	62,9
Veľká Británia	73,3	75,0	75,2
Francúzsko	75,9	82,6	79,1
Fínsko	67,0	64,9	62,5
Nemecko	81,6	81,8	66,5
OECD priemer	80,0	78,8	68,1

ČR	65,9	60,9	52,3
Maďarsko	81,9	80,2	65,5
Poľsko	71,8	71,1	70,1
SR	68,4	67,5	51,9

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Maďarsko sú zohľadnené iba výdavky verejných inštitúcií.

Výdavky na mzdy učiteľov v pomere k bežným výdavkom (v %, 2007)

	Základné vzdelanie	Stredoškolské vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie
USA	54,8	54,8	27,4
Rakúsko	67,4	73,3	47,6
Veľká Británia	45,2	57,9	40,5
Francúzsko	52,8	59,7	49,8
Fínsko	57,7	52,6	34,2
Nemecko	-	-	-
OECD priemer	63,9	63,8	42,9
ČR	52,7	46,1	33,3
Maďarsko	-	-	-
Poľsko	-	-	-
SR	54,3	52,5	30,0

Zdroj: OECD

Poznámka: Pre Maďarsko sú zohľadnené iba výdavky verejných inštitúcií.